

**Справа «Сахін і Зоммерфельд проти Німеччини»
(Sahin and Sommerfeld v. Germany)**

**30943/96 Sahin v. Germany [GC]
31871/96 Sommerfeld v. Germany [GC]**

У рішенні, ухваленому 8 липня 2003 року у справі «*Сахін і Зоммерфельд проти Німеччини*», Суд постановив, що:

- не було порушення ст. 8 Конвенції;
- мало місце порушення ст. 14 Конвенції, взятої у поєднанні зі ст. 8 Конвенції.

Відповідно до ст. 41 Конвенції, Суд призначив сплатити кожному заявнику 20 000 євро як компенсацію моральної шкоди та 4 500 і 2 500 євро п. Сахіну та п. Зоммерфельду відповідно у відшкодування судових витрат.

Обставини справи

П. Асім Сахін є нині громадянином Німеччини, народився 1950 року. На час відповідних подій він перебував у громадянстві Туреччини. Він є батьком дитини, котра була народжена поза шлюбом у липні 1988 року. Він визнав своє батьківство і регулярно приходив на побачення зі своєю дитиною до жовтня 1990 року, тобто до того часу, поки матір не заборонила такі візити. У грудні 1990 року він звернувся до Вісбаденського окружного суду для отримання судового дозволу на побачення з дитиною, проте йому було відмовлено. Наступні скарги п. Сахіна також були відхилені.

П. Манфред Зоммерфельд є громадянином Німеччини, народився 1953 року. Він є батьком дитини, народженої поза шлюбом у 1981 році. Він визнав своє батьківство й проживав з матір'ю дитини до 1986 року. Після припинення спільного проживання матір дитини заборонила п. Зоммерфельду мати будь-які контакти з дитиною. 2 жовтня 1990 року п. Зоммерфельд звернувся до Ростоцького окружного суду для отримання судового дозволу на побачення з дитиною, проте 1 липня 1992 року відмовився від позову, після того як дочка вкотре заявила, що вона не бажає підтримувати стосунки з ним. У вересні 1993 року він звернувся з позовом вдруге. Проте йому було відмовлено у червні 1994 року. Усі наступні скарги заявника також були відхилені.

Зміст рішення Суду

Заявники стверджували, що рішення національних судів стосовно відмови заявникам у праві доступу до їхніх дітей, народжених поза шлюбом, порушували вимоги ст. 8 Конвенції (право на повагу до сімейного життя). Вони також скаржились на те, що стосовно них мала місце дискримінація, котра, на їх думку, була порушенням ст. 14 Конвенції, взятої у поєднанні зі ст. 8 Конвенції. П. Зоммерфельд згодом заявив і про порушення як самої ч. 1 ст. 6 Конвенції (право на справедливий судовий розгляд), так і взятої у поєднанні зі ст. 14 Конвенції.

Суд вкотре зазначив, що відповідно до ст. 8 Конвенції державні органи повинні були забезпечити встановлення справедливого балансу між інтересами дітей та їхніх батьків. Суд зауважив, що в обох справах відповідні національні суди виклали належні аргументи на обґрунтування своїх рішень. Зокрема, у рішенні у справі п. Сахіна зазначалося, що відмова позивачу у доступі до дитини зумовлюється існуванням вкрай напружених стосунків між п. Сахіном і матір'ю дитини, а також імовірністю того, що побачення батька з дитиною негативно вплинуть на її розвиток. Основним аргументом рішення національного суду у справі п. Зоммерфельда було чітко виявлене бажання 13-річної дитини не бачитись надалі зі своїм біологічним батьком. А відтак, національний суд взяв до уваги можливий ризик заподіяння шкоди емоційному й психічному стану дитини у разі змушування її до побачень з

батьком.

Для вирішення питання про те, чи згадані підстави рішень були достатніми, Суд вважав за необхідне проаналізувати процес прийняття рішень на національному рівні на предмет того, чи було належним чином враховано інтереси заявників. Суд зауважив, що обом заявникам було надано достатні можливості подавати свої аргументи, а також знайомитись з усіма матеріалами, які були використані відповідними національними судами для вирішення справ.

Стосовно справи п. Зоммерфельда Суд зауважив, що було б невинновданим покладення на національні суди зобов'язання залучати до розгляду справи експерта-психолога кожного разу, коли вирішується питання про надання права доступу до дитини тому з батьків, хто офіційно не є її опікуном. Суд також звернув увагу на те, що відповідний національний окружний суд, котрий розглядав справу п. Зоммерфельда, мав нагоду безпосередньо оцінити покази дитини, аби вирішити питання, чи була вона здатна визначитись стосовно її контактів з батьком.

Щодо справи п. Сахіна Суд зазначив, що було б невинновдано спонукати національний суд кожного разу безпосередньо заслуховувати покази дитини, коли вирішується питання про надання батькові можливості доступу до неї. Суд погодився з відповідним національним судом у тому, що було достатнім вирішити справу на підставі висновку експерта, зважаючи на те, що дитині на час розгляду справи було лише 5 років. При цьому у справі не було жодної інформації, яка б ставила під сумнів компетентність експерта.

Суд схвально відзначив те, що відповідні національні суди, котрі вирішували справи, здійснили належні процесуальні заходи, зважаючи на обставини кожної справи, і досягли виважених рішень.

Тому Суд постановив, що процедурні гарантії, які імліцитно вміщені у ст. 8 Конвенції, були дотримані.

Суд зазначив, що відповідно до національного законодавства, котре було чинним на час розгляду справи на внутрішньодержавному рівні, розлучений батько (чи матір) дитини, народженої у шлюбі, але місцем проживання котрої визнано місце проживання другого з батьків, має право на доступ до дитини. Проте в інтересах дитини це право у відповідних випадках могло бути обмежено, або його здійснення призупинено. Натомість батько дитини, народженої поза шлюбом, мав можливість контактувати з дитиною лише за умови, якщо матір дитини давала згоду на це, або якщо суд вирішував, що такий контакт буде корисним для дитини.

Завдання Суду полягало у тому, аби з'ясувати, чи застосування згаданого внутрішньодержавного закону у справах п. Сахіна і п. Зоммерфельда призвело до виникнення несправедливої відмінності у ставленні до заявників, з одного боку, й розлучених батьків у аналогічних обставинах, з іншого.

Застосовуючи відповідні положення Цивільного кодексу Німеччини у справі п. Сахіна, національні суди дійшли висновку, що лише виняткові обставини могли свідчити про те, що безпосередні стосунки батька з дитиною були би корисними для дитини. Зважаючи на те, що суди не були переконані у благородних мотивах п. Сахіна щодо можливої відповідальності перед дитиною, а також у правдивості його любові до неї, національні суди відмовили заявнику в праві на стосунки з дитиною, а це поставило його у становище, гірше від того, в якому у аналогічній ситуації опинився би розлучений батько.

Щодо справи п. Зоммерфельда Суд встановив, що попри те, що національні суди схилились до того, аби визнати за ним право доступу до дитини, вирішальним аргументом проти такого можливого їх рішення виявився сам факт заборони матір'ю п. Зоммерфельду бачитись з дитиною, яка мала місце ще до початку провадження у справі.

Суд зазначив, що лише винятково важливі обставини можуть виправдати різницю у ставленні держави до батьків дітей, народжених у шлюбі, з одного боку, й до батьків дітей, народжених поза шлюбом, з іншого. На думку Суду, такі обставини не були наведені у даних

справах. Тому Суд дійшов висновку, що мало місце порушення ст. 14 Конвенції, узятої у поєднанні зі ст. 8 Конвенції.

Стосовно справи п. Зоммерфельда Суд кваліфікував ще один факт як такий, що є порушенням ст. 14 Конвенції, взятої у поєднанні зі ст. 8 Конвенції, а саме те, що заявник, згідно закону, був позбавлений можливості подати чергову скаргу, тоді як розлучений батько дитини, народженої у шлюбі, мав таке право за аналогічних обставин. Ця норма містилася у законі, який, щоправда, втратив чинність на час розгляду справи в Суді .

Реферативний переклад з англійської мови та опрацювання рішення здійснено у Львівській лабораторії прав людини і громадянина НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування АПрН України О. О. Бекетовим, Р. М. Москалем, Н. П. Ничай, М. Ю. Пришляк, Т. І. Пашуком, М. Б. Рісним, А.-М. Я. Хом'як.